

legtöbb helyen az oltárnál szolgáló pap és a kóruson működő kántor közötti távolság, mely igen gyakran a személyek távolságát is szimbolizálta, megszűnt. Az egyre növekvő paphiány pedig azt vonta maga után, hogy a kántort egyre jobban bevonták a plébánia, az egyházközség, a hitoktatás munkájába is. Így bár a kántori munkáért kapott anyagi juttatás továbbra is igen szerény maradt a legtöbb helyen, a többi munkáért kapott együttes bér, természetbeni juttatások (például kántorlakás) már családos emberek számára is megnyitották a pályát.

Anyagi szempontból az utóbbi évek változásai komoly gondot jelentettek számos plébánia számára: az új adó- és társadalombiztosítási előírások jó néhány plébániát arra kényszerítettek, hogy megváljanak főállású kántoruktól, mivel nem tudták viselni a bruttósításból adódó terheket.

Bizonytalan a kántor jogi helyzete is: ma sincs kötelező erejű munkajogi szabályzat, amely az egyházközség mint munkáltató és a kántor (karnagy) számára egyértelműen rögzítené a kötelességeket és jogokat. Ugyanígy szabályozatlan az egyházzenesz jogi státusza az állami oldalról is: nem vonatkozik rá a közalkalmazotti törvény, de például jár neki az 50 százalékos vasúti kedvezmény: hiányzik az állami elismerés az egyház által működtetett egyházzenei tanfolyamok esetében is. A megváltozott politikai helyzetben már a 80-as évek közepétől lehetővé vált, hogy olyan településeken, iskolákban, ahol évek óta hiányzott a zenei szaktanár és többszöri pályázat sem volt eredményes, a kántor, az egyházzenesz tanítsa az éneket, vezesse az iskola kórusát. Ám az egyházzenesz világi területen való alkalmazása — még ha meg is van a munkájához szükséges zenei tudása — az egyházi oklevél, diploma állami elismerésének hiányában az intézmény igazgatójának és az önkormányzatnak a jóindulatán múlik.

Trajtler Gábor

Az evangélikus egyházzenesz helyzete ma

Az egyházzenesz helyzetéről csak úgy beszélhetünk, ha a körülményekről, az egyházzenei környezetről is szót ejtünk, és abba helyezzük bele az egyházzenei szolgálatra vállalkozót, a kántort. Hogy a máát megérthessük, sajnos, a múltba kell visszakanyarodnunk. Egyházunknak a II. világháború után még voltak kántortanítói, akik tudtak orgonálni és kórusokat is vezettek. Voltak tanítóképzőink, ahol a kántortanítók nívós zenei oktatásban részesülhettek. Volt a Zeneakadémián az egyházzenei tanszaknak protestáns fakultása, amelynek Zalánfy Aladár, majd Gárdonyi Zoltán volt a vezetője. Innen kerültek ki kiváló egyházzeneszeink: Sulyok Imre, Kapi-Králik Jenő, Rezessy László, Peskó Zoltán.

Trajtler Gábor orgonaművész a Budapest-Deák téri evangélikus templom orgonistája, a Magyarországi Evangélikus Egyház országos egyházzenei igazgatója

Mindez az 50-es években megszűnt. Az iskolai tanítókat, akik egy személyben kántorok is voltak, egyik napról a másikra tiltották el a kántori szolgálattól. Hogy a gyülekezetekben az orgonák el ne némuljanak, hirtelen azt ültették az orgonapadra, aki valamit értett a zenéhez: akár zongorázni tudó papnét vagy kottát olvasó gyermeket. Fasang Árpád írt ekkor egy néhány lapból álló harmóniumiskolát, amely harminc gyakorlaton keresztül, az első billentyűleütéstől elvezetett a négyszólamú koráljátékig. Kántorképző kurzusok indultak több helyen az országban. Évek folyamán ez a munka Főtra koncentrálódott, ahol egy kétszintes valamikori vadászkastély volt az egyház tulajdonában. Ez az épület alkalmas volt akár száz ember igénytelen elhelyezésére is. Mai napig is ez egyházunk Kántorképző Intézete. A kántorképzés konferenciai ill. tanfolyami jellege is megmaradt. Főként fiatalok jelentkeztek ezekre a tanfolyamokra, mert 1960-tól 1990-ig ez volt az egyetlen hely, ahol a fiatalok egyházi környezetben összegyűlhetnek.

Nyaranta 180-200 fiatal fordult meg itt több évtizeden keresztül a két és háromhetes tanfolyamokon. Akik négy ilyen nyári tanfolyamon résztvettek, azok már képesek voltak egy istentisztelet egyszerű levezetésére. A tanfolyamokon azonban nem csak zenei ismereteket oktattunk, hanem erős hangsúlyt kapott a lelki nevelés is. A bibliaismeret, és a reggeli és esti áhitatok evangelizáló jellege hitre juttatta fiataljainkat. És ez annál is fontos volt, mert sok gyülekezetben még a hitoktatás sem volt lehetséges. Az ifjúsági munka is csak korlátozott mértékben volt megengedett. Így azt mondhatjuk, hogy a Főton megfordult fiatalok ezrei, ha nem is lettek mind kántorok, de hűségesek egyháztagok, önkéntes gyülekezeti szolgálatot vállalók igen, s nem egyszer jövőendő lelkészek is.

Ma a zenei színvonal emelése a célunk. A nyári tanfolyamokon intenzív oktatás folyik, kevesebb létszámmal, reggel héttől este tízig feszes napirenddel. Tantárgyaink: harmónium illetve orgona, szolfézs, összhangzattan, egyházi ének, karének, karvezetés, bibliaismeret. (Az épületben négy sípos orgona és tizenöt harmónium áll rendelkezésre). A téli hétvégeken tartott öthónapos tanfolyamainkon végzetek kapnak csak bizonyítványt, ahol a fenti tárgyak partitúraolvasással, liturgikus orgonajátékkal, himnológiával, liturgikával, orgonaismerettel egészülnek ki. A kántori oklevél követelménye: 248 ének első versének éneklése könyv nélkül, ugyanennyi ének játszása pedállal, orgonán a korálkönyvből, pedálos orgonajáték az Orgelbüchlein szintjén, összhangzattan a négyeshangzatok megfordításáig és a Bach-korálok elemzése, valamint az elméleti tárgyakból vizsga.

A fentiekből következik, hogy főként a nyári tanfolyamok révén sokan jutottak el olyan tudásszintre, amely a gyülekezetek csökkent egyházzenei igénye miatt elegendőnek tűnt a kántori szolgálat elvégzésére. Mivel kényszerűségből a kántorképzés mozgalmi jellegűvé vált, nem alakulhatott ki a főfoglalkozású kántorság intézménye sem. Kis gyülekezeteink néhány száz hívővel nem is tudnának ma a kántoroknak teljes állást biztosítani. Még lelkészeink többsége is a pedagógusok besorolásánál alacsonyabb fizetést kap anyagi-

ak híján. Kivételesen, nagylétszámú gyülekezetekben előfordul, hogy főfoglalkozású kántorokat alkalmaznak, de ezeknek is csak a sok temetés miatt emelkedik jövedelmük főfoglalkozású szintre. Ilyen kántori állást magasan kvalifikált egyházzenesz nem fog elvállalni, mert ez együtt jár a sok temetőjárással. E főfoglalkozású kántorok esetében is nemegyszer azt kutatják a presbitériumok, miként „jön ki” a kántor napi nyolc órai munkaideje. Nemegyszer kiegészítő feladatot kapnak (könyvelés, építési felügyelet).

A kántorképzés mozgalmi jellegéből még az is adódik, hogy több gyülekezet négy-öt kántorképzőt végzett fiatalal büszkélkedhet, akik az orgonapadon egymást váltják; természetesen ez sincs hasznára az elkötelezettségnek. Tulajdonképpen a gyülekezetek szemlélete torzult el az egyházzene megítélését illetően. Ezen szeretnék változtatni a most folyó zsinatunk törvényalkotó munkájába bekapcsolódva. Egyházunk zenei bizottsága a törvénytervezetet ezzel a preambulummal szeretné ellátni:

„Az egyházzene énekes és hangszeres szolgálat, amely az istentiszteleti és az egyházi élet szerves része; ősi lutheránus örökségünk szerint az imádságnak és az igehirdetésnek egyik formája. Az egyházzenei szolgálat speciális feladatát a kántor látja el, aki a lelkész legközvetlenebb munkatársa a gyülekezeti szolgálatban. Ezért a lelkészi szolgálat törvénybe iktatott rendje mellett a kántori szolgálat szabályait és ezzel együtt egyházunk zenei tevékenységének szakmai és szervezeti irányítását törvényben kell meghatározni.”

Reméljük, hogy az e szellemben fogalmazódó törvény a kántor jogi státusát is kedvezően fogja befolyásolni.

A kántor anyagi és jogi hátrányos helyzete mellett társadalmi megbecsülésben sem részesül. Ez is a múlt állami megítéléséből adódik. Mit várjon egy gyülekezeti kántor, ha az állami szervek minden legfelső egyházi szorgalmazás ellenére sem voltak képesek egy zenei díjat adni a néhai kiváló Weltler Jenőnek, még 75 éves korában sem, pedig Weltler Jenő ekkor már ötvennél több János-passió és harmincnál több h-moll mise-előadást szervezett és vezényelt a Deák-téren. Ezen előadások mindegyikén ezer embernél több ember volt jelen a templomban, mégsem volt ez a napi sajtóban méltatandó esemény. Sajnos, ez a helyzet mind a mai napig fennáll.

A kántor számára marad a gyülekezet szeretete. Ebben él, ebből kap biztatást a további szolgálatra.

Reméljük: fiatal egyházzenesz-generációnk, kiváló orgonistáink és karvezetőink idővel olyan egyházi légkörben fognak szolgálni, amelyben a múlt sötét éveinek kísértetei nem fogják életüket megkeseríteni.